

TARTIŞMALI İLMÎ TOPLANTILAR DİZİSİ - 41

XXI. YÜZYILDA İSLÂM DÜNYASI VE TÜRKİYE

Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı

28-30 Mart 2003

İSTANBUL

- Prof Dr. Mehmet, S. AYDIN * Prof. Dr. Abdullah AHSAN
Prof. Dr. Ali MAZRUI * Dr. Tahsin GÖRGÜN
Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN * Prof. Dr. Anis AHMAD
Doc. Dr. Ahmet KAVAS * Prof. Dr. Kamal HASSAN
Dr. Ingmar KARLSSON * Prof. Dr. Abdumalik NYSANBAEV
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZEL * Doç. Dr. İsmail KARA

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	97839
Tas. No:	

İstanbul-2003

ENSAR NEŞRİYAT: 75
İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 9
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 41

Tebliğlerin
Muhteva ve dil bakımından sorumluluğu
tebliğ sahiplerine aittir

Yayına Hazırlayanlar:
Dr. İsmail KURT
Seyit Ali TÜZ

Baskı:
Step Ajans
Davut Paşa Cd.
Kale İş Merkezi, 224
0212 482 13 41

ISBN 975-6794-19-4

ENSAR NEŞRİYAT TİCARET A.Ş.
Süleymaniye Caddesi, 11 Süleymaniye/İstanbul
e-mail: ensary@ttnet.net.tr – Web site: www.ensar.org
Tel-Faks: +90 (0212) 513 43 41-513 03 09-513 09 90

VIII

21. YÜZYILDA İSLÂM DÜNYASI: MALAY-ENDONEZYA BÖLGESİ*

Prof. Dr. Kamal HASSAN
Rektör, Uluslararası Malezya İslâm Üniversitesi

I

Müslüman Güney Asya (a) Müslümanların çoğunlukta olduğu Endonezya, Malezya ve Bruney Darusselam gibi ülkeler ile (b) Müslümanların azınlıkta oldukları Tayland, Filipinler, Kamboçya, Singapur, Myanmar ve Viyetnam gibi ülkelerden oluşmaktadır. Güney Asya İslâm dünyasının doğu kenarında İslâm dininin gelmesinden önce Hinduizm, Budizm ve animizmin hakim olduğu çok dinli bir bölgede bulunmaktadır. On yıllar boyunca bu bölgede yaşayan Müslüman cemaatler Katolik, Protestan, Konfüçyanist, Taoist, Budist, Hindu, Sih, animist ve geçmiş büyüklerine tapanlarla birlikte etkileşim içerisinde yaşamışlardır. Bu çok dinli, çok kültürlü ve çok etnik gruplu arkaplan, kendine has özellikleri, dinamikleri ve problematiği ile Güney Asya'daki millî devletlerde yaşayan Müslümanların dini-siyasi düşünce ve davranışlarını belirleme ve renklendirmede önemli bir etkidir. Farklı siyasi sistemler ve her devletin İslâm ve Müslümanlara müamelesi İslâm'ın dini-siyasi bir güç olarak farklı tepkilerini belirlemektedir. Güneydoğu Asya'da İslâm'ın gelişmesine tarihi bir bakış bu makaleye faydalı bir çerçeve sağlayacaktır.

Bu açıdan bakıldığında, Malay-Endonezya dünyasında Müslüman toplumunun altı ana İslâmlaşma sürecinden geçtiği söylenebilir:

1. Çoxtanrıcılıktan tektanrı inancına geçişi simgeleyen İslâm'a ilk ihtida dönemi.

2. Bağımsız Müslüman sultanlıklar dönemi. Bu dönem İslâm inançları ve ibadetleri ile İslâm öncesi Malay adetlerini sentez etmiş ve

* Bu bildiri İngilizce aslından Doç. Dr. Recep Şentürk tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

böylece çeşitli alanlarda halk dini seviyesinde dinlerin sentezine (syncretism ve eklektisizme) müsaade etmiştir.

3. İnanç ve ibadetleri gayr-ı İslâmî hurafelerden ve sapık tasavvuf akımlarından temizlemeyi amaçlayan selefi ve reformist hareketlerin ortaya çıkışı.

4. Avrupa emperyalizmine karşı mücadele: Endonezya'da Hollandahlara karşı, Malezya'da İngilizlere karşı, Mindanao'da İspanyollara karşı yapılan mücadele dini saikle kafir yabancıya karşı silahlı mücadele konusunda yoğun bir şuur orta çıkarmıştır.

5. Bağımsızlık sonrası dönem: Bu dönem reformcu Müslümanlarla seküler güçler, sistemler ve elitler arasında ideolojik ve siyasi çatışmaya şahit olmuştur. Bu dönemde milliyetçilerin dinin önemli veya belirleyici bir rol oynamadığı siyasi sistem ve hükümet anlayışına karşılık 'İslâmî devlet' fikri ortaya çıkmıştır. Yetmişlerde, kelimenin Batılı anlamıyla bir 'din' olarak değil de 'kapsamlı ve tam bir hayat tarzı olarak' İslâm anlayışı reformist Müslüman aydınlar ve İslâmî gençlik hareketleri tarafından modernleşme ve milli kalkınma adı altında değişiklikler yapan Batılılaşmış yönetici elite karşı yaygın bir şekilde savunuldu. 'Davet' bu dönemde reformcu İslâmî faaliyet ve mücadelenin yeni sembolü haline geldi.

6. 1979 İran İslâm devrimi sonrası İslâm'ın yükselişi. Filipinler, Tayland, Endonezya ve Malezya'daki İslâmî hareketler, siyasi partiler ve gençlik kuruluşları yeni bir canlılık kazandı ve Güneydoğu Asya'daki Müslüman toplumlara iyimserlik hakim oldu. Bu yükseliş döneminde Şii dini ve siyasi düşünce Endonezya'daki şehirli aydınlar arasında kök saldı.

Bağımsızlık sonrası dönemde, bu gün Endonezya, Malezya, Singapur, Tayland, ve Filipinler olarak bilinen bölgelerde yaşayan Müslüman topluluklar ilk defa parlamenter demokrasi, seçimler, siyasi partiler, hükümet ve muhalefet karşıtlığı, çoğunluk yönetimi, eşit vatandaşlık ve devletin anayasasının yüce otoritesi gibi kavram ve kurumlarla tanıştılar. Siyaset Endonezya'lı, Malezya'lı, Tayland'lı, Singapur'lu ve Moro adaları olarak bilinen güney Filipinli Müslümanların toplum ve kültürünü kökten değiştiren yeni tutkusu haline geldi.

Çoğunlukla milli güçler siyasi amaçlı İslâmî mücadeleyi bütün güney Asya'da bastırıp kontrol altına almayı veya ehlileştirmeyi başardı. Mesela, başkan Sukarno ve Suharto'nun silahlı kuvvetler tarafından

desteklenen diktatör yönetimi bütüncül İslâmî ahlakın meydan okumasını önce Yönlendirilen Demokrasi ve daha sonra Pancasila Demokrasi adı altında marjinal hale getirmeyi başardı. Suharto'nun Yeni Düzen'inin 1998'de yıkılmasından sonra halkçı demokrasi yeniden kuruldu ve İslâm dini-siyasi bir güç olarak yeniden sahneye çıktı. Bu esnada son bir kaç senede Moloccus adalarında Hıristiyan-Müslüman gerilimi her iki tarafta da militanlık ve fanatizm kanlı dini çatışmalara götürdüğü için giderek arttı. Acheh devletinde şeriatın tam olarak uygulanması doğrultusunda Achenese'lerin uzun zamandır devam eden talebi yeniden canlılık kazandı ve Cakarta'daki merkezi hükümeti onlara daha fazla taviz vermeye itti. 2004 yılında yapılacak olan Endonezya seçimleri halkın ve Endonezya siyasetinin İslâm'a hükümet, toplum ve kültürde ne kadar geniş bir rol vermek istediğini gösterecektir. Geçen sene daha önce benzeri görülmemiş derecede tahrip edici şekilde Bali'deki gece kulübünün bombalanması Suharto sonrası Endonezya'daki en fazla şok edici ve trajik olaydı.

Malezya'da siyasi sistem Westminster'in parlamenter demokrasi modeline dayanmaktadır ve Endonezya'nın tersine İslâm tartışmasız olarak devletin dinidir. İslâm'ın Malezya'daki resmi konumu ve hakim statüsü hükümete İslâm'ın, dini, sosyal, ekonomik, eğitim, kültür, hukuk ve uluslararası alanlardaki rolünü teşvik konusunda büyük bir rol oynama imkanı vermiştir. Halbuki komşu Endonezya'da ezici çoğunluğu teşkil eden Müslümanlarla mukayese edildiğinde Malezya'da Müslümanlar nüfusun yarısından çok az fazla kısmını oluşturur. Bağımsızlıktan bu yana Malezya sistemi de hedefinin 'İslâm devleti' kurmak olduğunu açıkça ilan eden, her seçimden önce canlı bir seçim kampanyası yapan ve nihayet ezici Müslüman çoğunluğa sahip Kelantan ve Trengganu devletlerinde zafer kazanmayı başardılar. Endonezya'daki durumun tersine Parlamenter demokrasi ve silahlı kuvvetlerin müdahale etmemesi siyaseti, bütüncül İslâmî perspektifin Malezya'da gelişmesi için alan ve imkan sağladı ise de iktidar ve ona karşı çıkan muhalefetten oluşan İngiliz sistemine dayalı parti politikası geleneksel Müslüman birliğini parçaladı ve Müslüman toplum içersinde nefret, düşmanlık ve itiraza dayalı bir siyasi kültür ortaya çıkardı.

Her iki taraf da siyasi mücadelede –İslâm'ın ihtilaf öğretisinin ilkelerini göz önünde bulundurmaksızın– dini semboller ve çatışmacı bir söylem kullanarak siyasi üstünlüğü ele geçirmeye çalışmaktadır. Bu durum Müslüman Malaylar arasındaki farklılıkları daha keskin hale getirmiş ve uçurum büyümesine yol açmıştır. Şüphesiz gayr-ı Müslim

güçler Müslümanlar arasındaki ihtilafları kendi lehlerine kullanma konusunda hızlı hareket etmişlerdir. Bir yandan Müslüman muhalefet hükümetten hudud denilen İslâm ceza hukuku da dahil olmak üzere Malezya'da İslâm hukukunu tam olarak tatbik etmeyi isterken diğer yandan hükümetteki Müslüman liderler Malezya son derece renkli ve çok dinli bir toplum olduğu için tedrici ve evrimci bir stratejiye olan inançlarını ifade etmektedirler.

Son yıllarda hükümet sözcüleri hükümetin yaklaşımını kapsamlı İslâm medeniyeti projesi (İslâm hadarî) olarak tanıtmaya başlamışlardır. Hükümetin toplum, eğitim ve teknolojinin gelişmesi alanındaki çabaları bütün Müslümanların yararını güden farz-ı kifaye olarak takdim edilmektedir. Fakirliğin ortadan kaldırılmasına, bilimsel ve teknolojik ilerlemeye ve ekonomik refahın artırılmasına İslâm ceza hukukunun uygulanmasından daha fazla öncelik verilmektedir. Müslüman muhalefet bunları bütün yönetici hükümetlerin tabii görevi olarak değerlendirmekte ve hükümetin İslâmîleşme programını sadece kozmetik görmektedir. Tartışma devam ederken, her iki tarafta aradaki mesafeyi açmaktadır çünkü her iki tarafta 2004 genel seçimleri yaklaştıkça birbirlerinin seçmenlerini ciddi miktarda cezbe edeceklerine inanmaktadırlar. Köklü farklılıkların şiddet ve kan dökmeye yol açtığı Endonezya'nın zıddına Malezya'daki Müslümanlar genellikle kurşun atmak yoluyla değil, oy sandığı yoluyla, gücü ele geçirmeye inanmaktadırlar. Bununla beraber, muhalefet partileri elektronik ve önemli basılı medyada seslerini duyuracak imkanlardan yoksun olduklarından şikayet etmektedirler. Siyasi güç elde etmek için şiddeti teşvik eden veya kullanan kişiler genellikle Dahili Emniyet Kanununa dayanarak tutuklanmaktadır.

Güney Asya'da Müslüman çoğunluğa sahip en son ülke Asya-Pasifik bölgesinde babadan oğla geçen sultanlık sistemini uygulayan küçük fakat zengin Bruney Darusselam sultanlığıdır. Yarım milyondan az nüfusuyla Bruney'in Müslüman çoğunluğu, benzeri olmayan Malay-İslâm sultanlığı ideolojisine inanmaktadır. Sunni ve dini açıdan muhafazakar Bruney mevcut sultanın halkı seven tabiatından ve sultanlığın cömertliğinden dolayı siyasi istikrarını korumuştur. Toplumun tedrici ve ihtiyatlı bir şekilde İslâmîleştirilmesi, ülkenin zengin petrol yataklarından dolayı kıskançlık uyandıran ekonomik kalkınması ile birlikte gerçekleşmektedir. Bununla beraber, petrol ve gaz kaynaklarının önümüzdeki senelerde tükenebileceğini göz önünde bulunduran Bruney şimdi ekonomisini çeşitlendirmekte ve geleceğin Müslüman liderleri için yüksek eğitimi teşvik etmektedir.

Tayland, Filipinler, Singapur, Kamboçya, Myanmaar ve Vietnam'da yaşayan Müslümanlar, Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerdeki kadar şanslı değildirler. Onlar her birisi kendi siyasi, ekonomik ve kültürel ajandasına sahip milli devletler içerisinde Müslüman azınlık kimliklerini muhafaza etme problemlerine ilaveten daha büyük siyasi ve ekonomik belirsizliklerle karşı karşıyadırlar. Bununla beraber onlar beş vakit namazlarını kılma, oruç tutma ve Mekke'ye hacca gitme konusunda fazla bir zorlukla karşılaşmamaktadırlar.

Singapur örneğinde Müslüman toplum kendi ayakları üzerinde durmayı ve dini canlanmadan hoşlanmayan ve özellikle İslâmî fundamentalizmden endişe eden seküler Singapur devleti içinde yaşamayı öğrendi. Singapur hükümeti son zamanlarda Müslümanların bir kaç on yıldır işlettikleri medreseleri buraların mezunlarının oldukça rekabetçi, endüstriyel ve seküler ada cumhuriyeti toplumuna uyum sağlamayacakları endişesiyle eleştirel bir gözle ele almaya başladı. Oldukça endüstrileşmiş Singapur ekonomisindeki hızlı yarışta ayakta kalabilme konusundaki meydan okuma yanında Müslümanlar dini okulların müfredatını değiştirme meselesi ile de karşı karşıyadırlar. Son zamanlarda bazı Singapurlu Müslümanların Güney Asya'daki kanun dışı İslâm Cemaati'nin üyesi olduklarından dolayı tutuklanması adada potansiyel Müslüman terörizmi ihtimalini yükseltti.

Tayland'daki Müslümanlar ikiye ayrılmışlardır: Kuzeyde Bangkok'ta yaşayanlar ve güneyde Pattani, Yala, Narathiwat ve Satun eyaletlerinde yaşayanlar. Bu dört eyaletteki Müslümanlar, söz konusu eyaletler aslında British Malaya'nın parçası olduğu için kendilerini Thai siyasi kontrolünden kurtarmak için mücadele eden etnik Malaylardır. Thai hakimiyetinden kurtulmak konusundaki mücadelelerinde başarısızlığa uğrayan Müslümanlar Tayland vatandaşlığını kabullenmek ve Budist Tayland toplumunda yaşamayı öğrenmek zorunda kaldılar. Onların kuzey Bangkok ve ötesindeki komşuları, bir çok farklı ülkeden göçmen olmaları ve çok farklı etnik kökenlere sahip olmaları hasebiyle, çoğunluk tarafında kendilerine müsaade edildiği müddetçe Tayland ekonomisi, siyaset ve kültürüne uyum konusunda problemleri yoktur. Son on yılda daha fazla sayıda Müslüman aydın ve önde gelen insan ana Tayland siyasetine katılıp, böylece Müslümanların ekonomik ve siyasi durumlarının iyileşmesine katkıda bulunarak Tayland'daki demokratik reformlardan faydalanmaya başlamıştır. Müslüman liderler şiddeti açıkça reddetmekte ve barış içinde birlikte yaşamayı geleceğin yolu olarak kabul etmektedirler.

Aynı husus sabık Khmer Rouge'ın kominist rejimin zulmüne uğramış komşu Kamboçya Müslümanları tarafından da kabul edilmiştir. Rejimin gücünün en yüksek olduğu noktada yaklaşık yetmiş bin Müslüman öldürüldü veya katliama uğradı ve demokrasi ve barışın geldiği son on yılda aşırı fakirlik, sefalet ve hastalık içinde yaşadılar. Hun Sen hükümetiyle işbirliği yapan Müslümanlar, okullar, camiler ve klinikler inşa ederek Müslüman toplumun durumunun iyileştirilmesi vazifesini yürütmektedirler. Anormal ekonomik ve siyasi şartlar altında yaşayan Kamboçya Müslümanları gerçekten problemlili bir gruptur. Kuzeydeki Myanmar ülkesinde yaşayan etnik çeşitliliğe sahip Müslümanlar da bir çok problemle karşı karşıyadır. Onların Müslümanlara veya demokratik özgürlüklere karşı saldırgan askeri junta yönetimi altında yaşamaları toplumun geleceği için bir tehdittir. On yıllardır ayrılıkçı Rohingya Müslümanları rejime karşı başarısız bir mücadele yürüttüler. Bir çok Müslüman meslek sahibi ülke dışına ya kaçtılar veya göç ettiler.

Filipinlerdeki Müslümanların son bir kaç yüzyıllık çilesi güney Filipin adaları Mindanao, Sulu, Basilan, Tawi-Tawi yaşayan Müslümanlarla İspanyol, Amerikan ve nihayet Filipin merkezi hükümetleri arasında silahlı çatışmalar, gerilim ve düşmanca ilişkilerde ortaya çıkmaktadır. Amerikalılar buna 'Moro baş ağrısı' adını vermişler ve Müslümanlara karşı savaşı 'Moro Savaşı' olarak adlandırmışlardır. 15. ve 16. yüzyılda İslâm'ı kabul eden Morolular aslında haclı seferine çıkmış İspanyollar onları mağlup edinceye kadar güney adalarında yaşıyorlardı. Asimilasyon siyaseti ve Kuzeyden güneye Hıristiyan göçü nihayet Müslümanları dört eyalet hariç azınlık durumuna düşürdü. Hıristiyanların çoğunluğuna dayalı fiili durumu ve Filipin hükümetinin askeri üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalan Morolular bağımsızlıklarını elde edebilmek için hükümetle bir çok vesileyle pazarlık yaptılar.

Nur Misuari'nin öncülük ettiği Moro Millî Cephesi (MNLF) pazarlıkların ve barış anlaşmalarının başarısızlığa uğramasından sonra uzun ve ıstıraplı bir askeri mücadele başlattı. Yirmi yıl süren kanlı çatışmalar ve siyasi istikrarsızlıktan sonra Nur Misuari Müslüman Mindanao bölgesinin sınırlı özerk valisi olma pozisyonunu kabul etti. O ve MNLF maalesef Müslüman cemaatlerin beklentilerini karşılama konusunda başarısızlığa uğradı ve nihayet 2002 yılında hükümet tarafından ihanet suçlamasıyla tutuklandı.

Nur Misuar'nin eski bir arkadaşı olan Haşim Selamet'in öncülük ettiği Moro İslâmî Özgürlük Cephesi (MILF), Nur Misuari'den daha iyi

neticeler elde edebilmek maksadıyla kendi başına Manila ile barışçı pazarlığa girişti. O da beklenen sonuçları elde etme konusunda başarısızlığa uğrarken Filipin ordusu ABD ordusunun aktif desteğiyle Müslümanların hakim olduğu bölgelerde askeri operasyonlara başladı. Filipin-ABD ortak operasyonunun amacı Hıristiyanları kaçırma ve öldürme gibi olaylara adı karışmış fanatik Ebu Sayyaf grubuna karşı görünmekle beraber MILF güçleri ile de çatışmalar yaşandı. Bu durum MILF ile mevcut hükümet arasında yeniden çatışma çıkmasına yol açtı. Halen MILF liderleri 3 Mart 2003'te 21 sivilin öldüğü Davao havaalanı bombalaması suçlamasından dolayı kaçak hayatı yaşamaktadırlar.

II

Güney doğu Asya'da 230 milyon takipçisiyle İslâm büyük bir din olarak bölgenin ve Müslümanların yaşadıkları ülkelerin istikrar ve istikrarsızlığına katkıda bulunan sosyal, dini, kültürel ve siyasi bir güç olarak var olmaya devam edecektir. Eğer Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler veya Singapur'da yaşayan Müslüman cemaatler barışçı ve demokratik çözüm yolları varken veya henüz tam olarak tüketilmemişken radikal ve militan baskılara boyun eğerlerse veya gelecekte gayr-ı Müslim hükümetler şu veya bu sebepten dolayı Müslümanlara daha kaba ve baskıcı muamele yapmaya karar verirlerse istikbalde Müslümanların bölgenin istikrarsızlığına katkıda bulunacağı beklenebilir. Fakat istikrarsızlığa katkıda bulunan başka etkenler de vardır—zayıf siyasi liderlik, temel anayasal meseleleri çözmeyi becerememe, azınlıklara hakları ve toprak anlaşmazlıkları konusunda adaletli davranmama, para birimi ile oynama, spekülatörler veya uluslararası finansörler tarafından sermayenin yurtdışına kaçırılması, etnik gruplar arası rekabet, rakip siyasi güçler arasında demokratik olmayan sahtekar güç mücadelesi, yaygın fesat ve halk yığınlarının giderek daha fakirleştirilmesi. Bütün bu değişkenler Güney Asya toplum ve devletlerinde bulunmaktadır.

İslâm'ın 21. yüzyılda güney Asya'nın barışı, istikrarı, ilerlemesi, harmoni ve refahı için medenileştirici bir güç olma potansiyeli başta dahili ve harici etkenlere ve bunlar arasındaki etkileşime dayanır. Bazı dahili etkenler kısaca şöylece özetlenebilir:

1. Eğitimin İlerlemesi ve Olgunluk: Bu safhada Müslümanlar farz-ı ayn olan dini eğitimde ve farz-ı kifaye olan meslek eğitiminde

yüksek bir standart ve denge tuttururlar, okuma yazma ve dil bilme oranı yükselir. Bu durumda her türlü faydalı bilgiyi elde etme sevgisi, entelektüel mukemmellik ve faziletli davranma oylesine yerleşir ki mesleki yeterlilik, bilgi ve beceriler ahlaki değerlerle entegre olur. Bu oyle bir durumdur ki dini ve diinyevi ikilemi çözülür ve ahenkli bir şekilde kaynaşır. Bu derecedeki toplumsal olgunluk düzeyinde eğitilmiş bir Müslüman maddi kuvetin ve diinyevi gücün sosyal gelişme ve ekonomik özgürlüğün, ahirette ise sevap kazanmanın bir vasıtası olduğunu anlar. Sonuçta Müslüman'ın akli vahy olunmuş değerler tarafından harekete geçirilen sağlam düşünce temelinde hareket eder ve objektif analiz, problem çözme ve yaratıcı ve keşfedici düşünmeye yönelir.

Ahlaki ve ruhanî değerler tarafından zorunlu olarak gözlem altında bulundurulmuş bilimsel ve akli düşünme kültürü teknolojik açıdan ilerlemiş ülkelerinkiyle mukayese edilebilecek kadar ilerledikçe ve Müslümanlar tarafından belli bir Güney Asya ülkesinde özümzendikçe işte o zaman İslâm kültür ve medeniyetinin bilimsel ve teknolojik potansiyeli parlayacaktır. Bu durumda Güney Asya İslâm'ı bir zamanlar Müslüman fpanya'da olduğu gibi bilgi ve medeniyet merkezi haline gelir. O zaman Malay-Endonezyalı eğitilmiş Müslüman nesiller bilimsel düşünce, faydalı araştırma ve problem çözücü fikirlerin sadece tüketicisi değil aynı zamanda üreticisi olacaklardır. Nihayet yaygın ulema tanımını bu olgunluk safhasında sadece dini ilimler uzmanları olmaktan çıkıp takva, tevazu, vera sahibi ve samimi olarak Allah'ın rızasını kazanmaya çalışan bütün aydınları meslek ve bilim adamlarını içine alacak şekilde genişleyecektir. Bu yeni nesil ulema birden çok yabancı dili konuşacak, keşif yapmanın, meselelerin çok boyutluluğunun ve bilimsel uzmanlığın disiplinler arası bağlarının öneminin son derece farkında olacak ve bunun sonucu olarak onların herhangi bir konudaki fetvaları mecburen toplumcu, objektif, güncel, çok boyutlu ve disiplinler arası olacaktır.

2. Siyasi İlerleme ve Olgunluk. Bu safhada bir çok başka mesele yanında temel anayasal konular nihai olarak çözüme kavuşturulur; hukukun hakimiyeti ve sivil toplum çerçevesinde İslâm ve demokrasi temel insan haklarını ve hürriyetlerini garanti altına alabilmek için birlikte uyum içinde hareket edebilirler; yasama, yürütme ve yargı arasındaki güçler ayrımı konusunda taviz verilmez ve silahlı kuvvetlerin siyasete karışmasına veya iktidara serbest seçimle gelmiş hükümetin işleyişine

müdahalede bulunmasına müsaade edilmez; polis güçleri ahlaklıdır; hür ve adaletli seçimler herhangi bir parti veya güç tarafından kasıtlı bir şekilde yönlendirilmeden düzenli olarak yapılır; siyasi liderler veya lider olmak isteyenler eğitilmiştir, ilkelidir, ahlaklıdır, halkın refahını amaçlar, düşünce farklılıklarına karşı müsamahakardır ve zıt görüşleri dinlemeyi arzu eder; hükümet ve muhalefet grupları çatışmacı bir tutum takınmaz aksine farklılıkları meşrulaştırmak için birbirini tamamlayıcı bir ruh, ortak ilgi alanlarında yardımlaşma tavrı ile hareket ederler; güç kazanmak için hukuki ve ahlaki açıdan meşru olan yollar kullanılır ve güç imkan nispetinde toplumun refahı için bir vasıta olarak kullanılır; otoriteryanizm, oligarşi, diktatörlük ve zalim yöneticiler yoktur; medya ahlaki sorumluluk sahibidir ve yalan haber, ahlaksızlık, dedikodu ve iftiradan uzak durur.

3. Ekonomik İlerleme ve Refah. Bu öyle bir durumdur ki diğer problemler yanında mutlak fakirlik tamamen ortadan kaldırılamasa bile ehemmiyetsiz bir dereceye düşürülür, halkın bütün temel ihtiyaçları karşılanır; insanlar onurlu bir hayat standardına sahiptirler ve fakir ve zengin arasındaki uçurum müsamaha edilebilir bir dereceye düşürülmüştür; ekonomik açıdan yukarı doğru yükselme için eşit fırsat vardır; işçiler ve işveren arasındaki ahenkli ilişkiler zenginliğin eşit dağılımı temeline dayanmaktadır; aşağı gelir grupları ve yaşlılar sağlık, sigorta ve ulaşımında özel indirimlerden yararlanırlar; özel bir sosyal güvenlik sistemi fakirlerin, işsizlerin, sakatların ve yaşlıların ihtiyaçlarını karşılar; çiftçiler, balıkçılar ve ırgatlar (kadın ve erkek) araçlar tarafından sömürülmekten devlet tarafından korunur; serbest teşebbüs ekonomik faaliyetin normudur ancak devlet halkın refahı için önemli olan belli endüstrileri kontrol eder; bankacılık ve diğer finans enstitüleri adaletsiz ve sömürücü uygulamalardan uzaktır; büyüme ve dağıtım ahenkli bir denge takip eder; kadın ve çocukların sömürülmesi yasaktır; iş ve ticaret yüksek ahlaki değerler ve normlara göre yürütülür öyle ki ahlak dışı uygulamalara yer yoktur; eğitim ve polis mesleğinde istihdam edilenler gelişmiş ülkelerdeki meslektaşları ile mukayese edilebilir maaşlar alırlar; zekat devlet tarafından tam olarak tatbik edilir ve etkin bir şekilde idare edilir. Müslüman toplumun ekonomik olgunluğu, bu müstakbel safhada, sadece mahalli işleri iyi idare etme kabiliyeti değil aynı zamanda çok uluslu şirketleri dünyanın çeşitli yerlerinde etkin ve başarılı bir şekilde idare etme kabiliyeti gösterir. Bundan da öte Müslüman yöneticilerin ve çalışanların mahalli ve uluslararası düzeyde çalışma ahlaka

kı uluslararası standart ve normlara uygundur. Müslümanların Güney Asya'da sahip olduğu ekonomik ağlar gelecekte Çin'in deniz aşırı geniş ve kok salmış ticaret ağı ile rekabet edebilecek derecede genişleyecektir.

4. Ahlakî İlerleme ve Olgunluk. Bizce bu merhale kapsamlı bir Müslüman istikrarı ve refah için en önemli unsurdur. Ahlaken olgun bir İslâm toplumu aşağıdaki özellikleri taşır:

(a) Liderler, aydın, bilgili, dürüst, güvenilir, faziletli, başkalarını düşünen ve ahlaken bozulamaz liderlik örneği sergilerler;

(b) Herkes hakkaniyet sahibi hakimler tarafından idare edilen ve mesleki dürüstlük sahibi polisler tarafından müeyyideleri uygulanan bir hukuk sistemi onunda gerçek eşitliğe sahiptir;

(c) Memurlar mesuliyetlerini etkin ve ahlaklı bir şekilde yerine getirirken devlet daireleri temizdir ve ustaca işletilirler;

(d) Fizikî, teknolojik ve endüstriyel kalkınma planları çevre dengesini ve insanların temiz hava, temiz su, dinlenme alanı, çevre güvenliği ve yeteri kadar ibadet alanı gibi ihtiyaçlarına zarar vermeden planlanır ve yürütülür;

(e) Kadın, çocuk ve yaşlıların güvenliğine en yüksek önem verilir ve tecavüz, soygun veya cinayet gibi büyük suçlar nadirdir;

(f) Hem elektronik hem basılı medya sadece bilgi aktarımını değil aynı zamanda toplum yararı, ahlaki şuur ve ruhani kalkınmayı da teşvik eder;

(g) Etnik ve dini gruplar arası ilişkiler karşılıklı olarak barışçıl saygı, güven ve her ortak ilgi ve halkın yararını ilgilendiren alanlarda yardımlaşma esasına dayanır; ırkçılık kesinlikle yoktur;

(h) Modernleşme kamu yerlerinde ahlaksızlığa taviz veya eğlence ve yaygın kültürde şehvani ve hedonist akımlara müsamaha manasına gelmez;

(i) Aile kurumu modernleşmenin, şehirleşmenin ve endüstrileşmenin ilerlemesine rağmen korunur ve güçlendirilir;

(j) Ülke ve toplumun insan kaynaklarının gelişmesi, gerekli bilgi ve kabiliyetlerin yanında bütüncül kalkınmanın ve ahlaki ve ruhani değerlerin çağdaş meslek eğitimi ile entegrasyonunun önemini vurgular.

Elbette ki yukarda bahsedilen dahili etkenler Güney Asya'da ideal bir Müslüman toplum veya ülkenin istikbaldeki tasviri olarak görülebilir. Ancak eğer İslâm Güney Asya'da kayda değer bir şekilde insanlık medeniyetinin ilerlemesine katkıda bulunacaksa söz konusu ideallerin önümüzdeki yirmi otuz sene içerisinde en azından bir Müslüman ülkede gerçekleşmesi gerekmektedir. Endonezya ve Malezya gibi çoğunluğu Müslüman olan ülkeler önümüzdeki on yıllarda İslâm ve demokrasi, İslâm ve evrensel insan hakları, İslâm ve kültürel ve dini çoğulculuk, İslâm ve enformasyon-iletişim teknolojisi, İslâm ve sivil toplum, İslâm ve iyi yönetim, İslâm ve medeniyetler arası diyalog, İslâm ve sosyal adalet, İslâm ve modernite ve İslâm ve kadın hakları arasında ahenkli bir ilişki geliştirme potansiyeline sahiptirler.

Hıristiyan kilisesi ve misyonerlerle ilişkiler son otuz yılda zaman zaman gerilse bile Endonezya 200 milyon Müslüman'a sahip nüfusuyla Müslümanların kültürel ve dini farklılıklara müsamahasını yansıtmada konusunda en büyük potansiyele sahiptir. Endonezya'da İslâm düşüncesi şüphesiz bölgedeki en geniş yelpazeye ve alana sahiptir. Aynı şekilde mukayeseli dinler tarihi ve sosyo-politik konularda en fazla gelişmiş ve aydınlanmışır. Endonezya'nın kültürel yaratıcılığı edebiyat, müzik ve eğlence alanlarında da çağdaş İslâmî alternatifler üretmiştir. Endonezya Güney Asya'da en yüksek sayıda reformist İslâm alimi, lider ve vaiz üreten ülkedir. Endonezya aynı zamanda geleneksel dini okulları (pesantren veya pondok) bağımsız ve mali bakımdan kendi ayakları üzerinde duran modern eğitim müesseselerine çevirme konusunda başarı göstermiştir. Nihayet, 1998'de Yeni Düzen'in yıkılmasından sonra demokrasinin geri gelmesi, Batı demokrasisi, uzlaşmaya açık yerli kültür ve aydınlanmış modernist Müslüman düşüncesinin sentezine dayalı yeni ve istikrarlı bir siyasi kültür geliştirme şansı vermektedir. Radikal grupların ortaya çıkışı her ne kadar hükümet için bir endişe kaynağı olsa bile, umumi olarak Müslüman halk şiddete, aşırı tutuculuğa ve bağnaz dini propagandaya karşıdır.

Müslüman radikalizmi büyük ölçüde zayıf ve fakir Müslüman toplumlara, özellikle Filistinlilere, Afganistanlılara ve Çeçenlere karşı Batı saldırganlığına, kibir ve baskısına karşı veya Hıristiyan fundementalistlerin Müslüman toplumda Hıristiyan kazanımlarını artırabilmek maksadıyla Müslümanları Hıristiyanlığa çevirmek için yaptıkları manevralara karşı bir kızgınlık ve kinin tezahürüdür. ABD'nin daima İsrail'in yanında yer alır görüldüğü İsrail-Filistin çatışması genellikle hem Endonezya hem de Malezya'da Müslüman radikalizminin gelişmesinin

harici harekete geçirici unsuru ve mantıki temelini oluşturmuştur. Belki de daha adaletli ve çoğunlukçu bir dünya düzeninin önümüzdeki on yıllarda ortaya çıkması Güney Asya'da radikal ve şiddet yanlısı Müslüman hareketlerin büyümesini önleyecek ve azaltacaktır.

Endonezya'dan daha küçük bir ülke olmasına rağmen Malezya neredeyse elli yıllık parlamenter demokrasi, serbest seçimler ve başkanlığın barışçı bir şekilde devriyle bütün İslâm dünyasında en istikrarlı demokrasi olagelmıştır. Malezya'nın etnik gruplar arası ahengi devam ettirme ve Milli Cephe koalisyonu özellikle on üç, on dört siyasi partiye sahip üç ana etnik grup –Malaylar, Çinliler ve Hindistanlılar vasıtasıyla güç paylaşma konusundaki tecrübesi Müslümanların tarihinde benzeri olmayan demokratik bir tecrübedir.

Geleneksel İslâm siyasi düşüncesinde güç paylaşımı kavramı bilinmemektedir ancak çoğulcu Malezya toplumu çoğulcu toplum ve milleti idare etmenin en akıllı ve pratik yolu olarak güç ayrımını kurumlaştırmış ve istikrarlı bir hale getirmiştir. Müslüman Malaylar tarafından çok uluslu şirketlerin idare edilmesi ve sivil hizmetlerin sağlam bir şekilde yürütülmesi Güney Asya Müslüman toplumunun bir başka başarısıdır. Malezya aynı zamanda Güney Asya'da ilk İslâm bankacılık sistemini, finans hizmetlerini, İslâmî sigortacılığı kuran ülkedir ve şu anda bölgenin müstakbel İslâmî pazarını kurmaya çalışmaktadır.

Müslüman Malayların Tabung Hac organizasyonu vasıtasıyla gerçekleştirdikleri yenilikçi ve etkin hac idaresi uluslararası ün kazanmıştır ve Suudi Arabistan otoriteleri tarafından İslâm dünyasında en güzel ve en başarılı hac organizasyon modeli olarak görülmektedir. Diğer Müslüman ülkelere Suudi Arabistan tarafından Malezya modelini örnek almak ve benimsemek kuvvetle tavsiye edilmektedir.

Yüksek medeniyetsel ve toplumsal gayelere doğru ilerlerken, Güney Asya'da nüfus çoğunluğu Müslüman olan ülkeler mutlak surette globalleşme, özellikle W.T.O. ve Asya Serbest Ticaret Antlaşması (A.F.T.A.)'nın 2005'te uygulanmasından sonra ortaya çıkan bölgesel ekonomik liberalleşme, 11 Eylül sonrası dünya düzeninde ABD ve Batı ittifakı tarafından yapılan kuvvetli baskılar ve giderek artan şekilde misyonerlerin Endonezya, Malezya ve Filipinlerdeki rekabetleri gibi zor harici meydan okumalarla uğraşmaları gerekmektedir. ABD yönetiminin bölgedeki terörizme karşı global savaşı İslâmî radikal unsurları ve Endonezya, Malezya, Singapur ve Filipinleri içine alan ilişkiler ağlarını takip amacı gütmektedir. Bu gündem, dolaylı olarak Müslüman top-

lumlardaki mevcut dini bölünmeyi hızlandıracak ve söz konusu ülkenin siyasi istikrarsızlığını artıracaktır. Ancak mevcut ekonomik durağanlık, devam etmekte olan Japon ekonomik çabaları ve W.T.O. ve A.F.T.A.'nın yaklaşmakta olan liberalleşme gündemi, özellikle 1997 ve 1998 Doğu Asya finans krizinden sonra kendilerini toplamaya çalışan Endonezya, Malezya ve Müslüman azınlıklara sahip ülkelerin ekonomik çabalarını boşa çıkaracaktır. Eğer Endonezya ekonomisi önümüzdeki on yıl veya ona yakın bir zaman içinde kayda değer bir iyileşme göstermezse, yaygın ve iyice yerleşmiş ahlaki çürüme kültürü maalesef Endonezyalı Müslümanların olumlu entelektüel ve siyasi potansiyellerini boğacaktır. Aynı şekilde Malezya ekonomisi ABD ekonomik açıkları veya Çin'in artan rekabetinin sonucu olarak daha da zayıflarsa bu durum millet üzerinde tahripkar sonuçları olacak şekilde Malaylar ve Çinliler arasındaki etnik çatışmaları yeniden alevlendirebilir. Bölgedeki ciddi bir kriz durumunda gayr-ı Müslim nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerdeki Müslümanların durumu da ciddi bir şekilde etkilenecektir. Bundan dolayı Güney Asya Milletler Birliği (ASEAN)'nin elbirliği ile harici meydan okumalara karşı bölgesel ekonomiyi güçlendirme için çalışması son derece önemlidir.

Terörizme karşı savaşı sürdürmek ve bölgedeki askeri üslerini sağlamlaştırmak ABD hükümetinin askerlerinin Filipinli askerlerle birlikte Mindanao'da eğitim görme ve çatışmasını mümkün hale getirdi. Batı medyasının Endonezya, Malezya, Tayland veya Filipinlerdeki İslâmî radikal hareketleri sansasyonel bir şekilde tanıtması Batılılara Müslümanların şiddeti savundukları ve Güney Asya ülkelerinin Batılı turistler için emniyetsiz ve genellikle istikrarsız olduğu izlenimini vermiştir. Maalesef yeni İslâmophobia (İslâm korkusu) ve şiddet yanlısı İslâm radikalizminin kurbanı olma korkusu söz konusu ülkelerin turizm gelirlerini azalttı. Elbetteki, söz konusu hükümetler için Müslüman radikalizmi şüphesiz ciddi bir endişedir ancak bölgeyi ve Müslüman cemaatleri daha iyi tanıyanlar aşırı tepki göstermeye ve İslâm hakkında aşırı genellemelerde bulunmaya karşı ihtiyatlı olmayı savunmaktadırlar.

Güney Asya'daki Müslümanların çoğunluğunun şiddetten uzak ve barışçı tavırları ve özellikle Endonezya, Malezya ve Tayland gibi ülkelerin Müslüman radikalizmini kuşatma ve kontrol altında tutma konusundaki yetenekleri göz önüne alındığında militan İslâm radikalizminin veya şiddetin bu ülkelerde halktan destek görmesi son derece ihtimal dışıdır. Mindanao'daki Moro mücadelesi örneği oldukça benzersizdir. Bununla beraber İslâmî radikalizm, terörizm ve hürriyet mücadelesinin

derinden hissedilen ekonomik ve siyasi rahatsızlıkların ve savunucuların gözünde büyük endişe uyandıran –Müslüman vatanının fakirliği, temel insan haklarından ve sivil özgürlüklerden mahrumiyet, devam eden askeri baskılar veya işgal gibi--çözümsüz meseleler konusundaki ümitsizliğin bir sonucu olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Bununla beraber Güney Asya'da en sonunda İslâmî itidal ve müsamaha geleneği hakim olacaktır çünkü söz konusu hükümetler mahalli ve milli ahengi ve siyasi istikrarı muhafazaya kararlıdır. Onlar geçmişte milli egemenliğe ciddi bir şekilde zarar verme tehdidi yapan küçük topluluklar halindeki ateşli Müslüman militanlara veya fanatik radikal gruplara boyun eğdirme tecrübesine sahiptirler.

Time dergisi tarafından 10 Martta yayınlanan 'Asya İslâmî' hakkında özel bir haber, İslâm hakkında cehalet ve önyargının hakim olduğu bir ortamda, Müslüman grupların ve İslâm ülkelerindeki bakış açılarının çeşitliliğinden ve İslâm radikalizminin yayılmasını önleyecek mahalli siyasi ve kültürel güçlerden bahsederek, Asya'da İslâm'ın oldukça ihtiyatlı bir resmini çizmekte ve Malezya'daki İslâm'ı övmektedir. Harici ekonomik baskıların Müslüman Güney Asya'da uzun süren siyasi ve ekonomik istikrarsızlık yaratmaması şartıyla, Müslüman çoğunluğun ılımlı tutumunun ve kültürel çoğulculuğun gücünün uzun vadede hakim olacağına inanmaktayız.

KAYNAKLAR

1. Asia 2002 Yearbook, Far Eastern Economic Review.
2. Chalk, Peter.
"Separatism and Southeast Asia: The Islamic Factor in Southern Thailand, Mindanao and Aceh," Studies in Conflict and Terrorism, Washington, Jul/Aug. 2001.
3. Che Man, W.K.
Muslim Separatism. the Moros of Southern Philippines and the Malays of Southern Thailand. Quezon City: Ateneo de Manila University Press, 1990.
4. Davis, Michael.
"Laskar Jihad and the Political Position of Conservative Islam in Indonesia," Contemporary Southeast Asia, Vol. 24, No. 1, April 2003, pp. 12-31.
5. Hussin Mutalib.
Islam in Malaysia. From Revivalism to Islamic State? Singapore: Singapore University Press, 1992.
6. Islam in Southeast Asia: Analysing Recent Developments, Singapore: I.S.E.A.S., No. 1, January 2002.
7. Kamarulzaman Askandar.
"Conflict and Conflict Management in Southeast Asia: Trends and Patterns," Kajian Malaysia, Vol. XVIII, Nos. 1 & 2, 2000.
8. Lee Kuan Yew.
"What Went Wrong?" Far Eastern Economic Review, Dec. 12, 2002, pp. 26-27.
9. Noorhaidi Hasan.
"Faith and Politics: The Rise of the Laskar Jihad in the Era of Transition in Indonesia" 73 (April 2002), pp. 145-169.
10. Political and Governance Challenges in Southeast Asia: Outlook 2001, Singapore: I.S.E.A.S., No. 3, Jan. 2001.
11. Regional Outlook: Southeast Asia 2001-2002, Singapore: I.S.E.A.S., 2001.
12. Ringuet, Danial Joseph.
"The Continuation of Civil Unrest and Poverty in Mindanao," Contemporary Southeast Asia, Vol. 24, No. 1, April 2002, pp. 33-47.
13. "Rise of Islamic Fundamentalism Shakes Secular Southeast Asia," International Herald Tribune, Nov. 7, 2000.
14. Rubenstein, Colin.
"The Role of Islam in Contemporary Southeast Asian Politics," Jerusalem Letter, No. 436, 15 August 2000, pp. 1-17.
15. Siddique, Sharon, "Compassionate face of Islam," New Straits Times, 21 Nov. 2002.
16. _____ "Moderates on high ground," New Straits Times, 11 Feb. 2002.
17. Southeast Asian Affairs 2001. Singapore: I.S.E.A.S., 2001
18. Techankee, Julio C.
"Internal Armed Conflicts and the Peace Process in the Philippines," Kajian Malaysia, vol. XVIII, Nos. 1 & 2, 2000.
19. Time, 10 March 2003.